

Motion till riksdagen

1985/86:Ub838

Per Unckel m. fl. (m)

Budgetfrågor inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde

I vår partimotion om utbildningspolitiken (motion 1985/86:Ub808) redovisas ett reformprogram för skolan, den högre utbildningen och forskningen. I särskilda motioner preciseras programmet.

De besparingar som vi anger i denna motion uppgår till 870 milj. kr. fullt genomförda varav 40 milj. kr. utfaller först budgetåret 1987/88. Med dessa besparingar avvisar vi regeringens förslag om en treprocentig reduktion av statsbidraget till grundskolan, gymnasieskolan, vuxenutbildningen och den kommunala högskolan.

När besparingar är ofrånkomliga är det av avgörande betydelse att dessa görs på ett sådant sätt att de mest oundgängliga delarna av utbildningsväsendet skyddas. I förra årets partimotion (1984/85:2818) framhöll vi:

”Våra besparingar har en klar profil. Vuxenutbildningen har ålagts ett större besparingskrav än ungdomsskolan. Inom skolan har andra aktiviteter än själva undervisningen setts som mer umbärliga.”

Vi har kvar samma uppfattning om hur prioriteringarna skall göras.

Regeringens besparingsstrategi är en helt annan. Den vill inte på något område minska statsmakternas detaljstyrning av kommunerna. Genom att bibehålla samtliga statsbidrag med därtill hörande regelsystem intakta samtidigt som statens kostnadsandel av lärarlöneanslagen skärs ned försöker regeringen att dels undandra sig ansvaret för att peka ut vilka verksamheter som från central utgångspunkt är mindre nödvändiga än andra, dels förmå kommunerna att lägga kommunala medel på sådan verksamhet som troligtvis inte hade kommit till stånd om inte särskilda statsbidrag för verksamheten hade funnits.

Vi förordar i stället en besparingsstrategi i enlighet med vad vi angav i den ovan återopade motionen. Våra besparingsförslag är dessutom utformade så att de – i den mån de gäller specialdestinerade statsbidrag till kommunerna – ger kommunerna större möjlighet att själva bestämma hur en viss verksamhet skall bedrivas utan hinder av tvingande regler i statsbidragsbestämmelser och utan hinder av den byråkrati som dessa med nödvändighet är omgärdade med.

I detta sammanhang vill vi dessutom tillägga följande:

Ett nytt statsbidragssystem för grundskolan bör snarast införas. Det nya systemet bör i princip vara elevbaserat. Att ett sådant system riskerar att få sneda effekter mellan olika kommuntyper är inte skäl nog för att välja ett annat system. Eventuella snedheter kan och bör justeras med hjälp av skatteutjämningen.

I avvaktan på att ett nytt statsbidragssystem kan införas är det viktigt att den s. k. förstärkningsresursen kan användas mera fritt än i dag. Förstärkningsresursen skall kunna utnyttjas för en generell minskning av klasstorlekarna om detta bedöms bäst stå i överensstämmelse med elevernas intressen.

I det följande redovisar vi de budgetmässiga förändringar som vi förordar i förhållande till regeringens förslag.

B 1. Skolöverstyrelsen

Från anslaget utgår medel till löntagarorganisationerna för dels deras verksamhet med *skolinformatörer*, dels för information om utbildning och *rekrytering av handledare för elever på arbetsplatserna*. Hittills har SÖ fördelat medlen mellan organisationerna så att en viss del delats lika och en mindre del av medlen fördelats proportionellt i förhållande till organisationernas storlek. Regeringen tillhåller i årets budgetproposition SÖ att härnäst fördela merparten av medlen i förhållande till organisationernas medlemstal.

Därmed har regeringen visat att bidragen snarare är till för löntagarorganisationerna i stället för att med utgångspunkt från skolans behov komma undervisningen till nytta. Regeringens argumentering stöder oss i vår uppfattning att de specialdestinerade statliga bidragen till dessa båda verksamheter kan slopas. Vi föreslår därför att anslaget minskas med 3 216 000 kr.

Under anslaget B 4 föreslår vi en nedläggning av statens institut för läromedelsinformation (SIL). Av anslaget föreslår vi att 2 128 000 kr. tillförs anslaget B 1.

B 2. Länsskolnämnderna

I och med att försöksverksamheten med regionala planeringsråd avslutas i juni 1986 bör därefter medel som tidigare gått till denna verksamhet kunna frigöras. Vi föreslår därför att förevarande anslag minskas med 3 000 000 kr., dvs. knappt hälften av förra budgetårets anslag på 7 080 000 kr. till de regionala planeringsråden.

B 3. Länsskolnämndernas utvecklingsstöd

Från anslaget går medel dels till lokal skolutveckling, dels till försöks- och utvecklingsarbete inom gymnasieskolan. Erfarenheten visar att *det regionala stödet till skolutveckling* inte har lett till de resultat som avsågs när det tillskapades.

Därtill kommer att fördelningen av stöd har blivit en administrativ belastning på länsskolnämnderna.

Vi föreslår därför att dessa bidrag avskaffas och att anslaget därmed minskas med 14 434 000 kr. Resterande medel, dvs. 16 969 000 kr., är avsedda för försöks- och utvecklingsarbetet inom gymnasieskolan. Övriga behov av utvecklingsinsatser som likväl kan finnas bör finansieras med hjälp av de resurser (25 974 000 kr.) som föreslås för forskning och centralt utvecklingsarbete inom skolväsendet.

Anslaget för försöksverksamheten i gymnasieskolan föreslås ökat bl. a. för att möjliggöra dokumentation av utvärderingsarbete. Vi tillstyrker detta förslag. Mot. 1985/86 Ub838

B 4. Statens institut för läromedelsinformation (SIL)

Vi har tidigare föreslagit att institutet skall läggas ned och att oundgängliga nödvändiga uppgifter, t. ex. avseende läromedel för minoritets- och invandrarundervisning, bör skötas inom ramen för SÖ:s verksamhet.

Statskontoret skall av regeringen få i uppdrag att föreslå hur en samordning av SIL och rikscentralerna för pedagogiska hjälpmedel för handikappade (RPH) skall göras. Det bör ankomma på regeringen att finna alternativa lösningar till hur RPH skall kunna samordnas med den del av SIL:s verksamhet som vi föreslår skall bli överflyttad till SÖ.

För de SIL:s uppgifter som vi föreslår att SÖ skall ta över, föreslår vi att 2 128 000 kr. överförs från anslaget B 4. till anslaget B 1. Skolöverstyrelsen. Resterande del (6 000 000 kr.) av anslaget kan slopas.

B 9. Regionala åtgärder för elever med handikapp

Anslaget "särskilda åtgärder på skolområdet", det s. k. SÅS-anslaget, har successivt tillförts resurser för en rad olika ändamål. Ursprungligen var avsikten att ge ett extra stöd till kommunerna med "särskilda behov". Tvärtemot intentionerna har stödet emellertid kommit att fördelas relativt jämnt mellan kommunerna.

SÖ har lämnat förslag till ett avskaffande av anslaget och att merparten av medlen tillförs dels grundskolans förstärkningsresurs, dels ett nytt anslag för handikappade elever. Vi delar SÖ:s bedömning att en sådan uppdelning av anslaget hade varit en bra lösning. Dessvärre har regeringen valt att behålla ett särskilt s. k. SÅS-anslag i stället för att överföra resurser till förstärkningsresursen.

De medel som tidigare anslogs under B 9. Särskilda åtgärder på skolområdet och som nu huvudsakligen återfinns under anslaget B 9., B 12. och B 21. utgör tillsammans 262 047 000 kr. Vi föreslår att dessa medel fördelas enligt följande:

- Att fördelas regionalt och lokalt för *handikappades* speciella behov anslås under B 9. 100 000 000 kr. Anslagets benämning ändras till Regionala och lokala åtgärder för elever med handikapp.
- Anslaget B 12. Särskilda åtgärder i grundskolan avskaffas. I stället tillförs *förstärkningsresursen* under anslaget B 11. Bidrag till driften av grundskolor m. m. 39 900 000 kr.
- Anslaget B 21. *Särskilda åtgärder i gymnasieskolan* tillförs, i enlighet med regeringens förslag, 22 147 000 kr.
- Resterande 100 000 000 kr. föreslår vi dras in.

B 11. Bidrag till driften av grundskolor m. m.

Mot. 1985/86

Ub838

Ett viktigt syfte med införandet av *den samlade skoldagen* var att kommunerna skulle få möjlighet att samordna olika kommunala resurser för barn och ungdom. En sådan samordning borde ha bidragit till för kommunen totalt sett lägre kostnader. Den effekten har i de flesta fall uteblivit. En bidragande orsak till att syftet missuppfattats är förekomsten av det särskilda statsbidraget till icke timplanebunden verksamhet under den samlade skoldagen. Mot denna bakgrund upprepar vi vårt förslag att bidraget till den samlade skoldagen avvecklas tillsammans med regelsystemet för detta statsbidrag (Förordning om statsbidrag till driftkostnader för grundskolan m. m. 40–42 §§). Anslaget omfattas av förskotts- och slutregleringsförfarande. Vi beräknar med en 98-procentig bidragsnivå besparingen till 42 500 000 kr.

Ett särskilt bidrag för *lokalt utvecklingsarbete på lågstadiet* infördes med anledning av 1983 års budgetproposition. Konstruktionen innebär att medel från detta anslag söks till olika projekt. Erfarenheten visar att fördelningen är tämligen godtycklig. Projekten resulterar alltför sällan i varaktiga förbättringar.

Vi har i vår partimotion om utbildningspolitiken anvisat mer realistiska vägar för att förbättra situationen på lågstadiet. Först och främst gäller detta en sänkt skolstartsålder och en annorlunda lärarutbildning än den som regeringen står för. Vi avvisar därför återigen bidraget, vilket i förhållande till regeringens förslag innebär en besparing på 31 700 000 kr.

Vi föreslår vissa förändringar av formerna för hemspråksundervisning: dels mer restriktiva regler för rätten till hemspråksundervisning, dels att undervisningen effektiviseras:

- För barn som kommer till Sverige i tidig ålder eller är födda här förordar vi att hemspråksundervisningen koncentreras till förskole-, låg- och mellanstadietiden. För invandrabarn som kommit hit i senare åldrar får hemspråksundervisningen anpassas efter de individuella behoven.
- För gymnasiestuderande bör eventuell nödvändig hemspråksundervisning ske i andra former, t. ex. genom studieförbundens cirkelverksamhet eller invandrarorganisationerna.
- Hemspråksundervisningen bör förläggas till tid utanför det ordinarie schemat. Det ger möjlighet att samla barn från flera skolor till större och mer homogena grupper, vilket ur pedagogisk synvinkel är fördelaktigt.

I samband med omorganisationen av hemspråksundervisningen bör prövas hur en begränsning av antalet undervisningstimmar kan göras utöver vad regeringen föreslog i förra årets budgetproposition. Följande typer av begränsningar bör undersökas:

- För hur många språk – ett, två eller flera – bör varje elev vara berättigad till hemspråksundervisning?
- Vilket bör vara det minsta antalet elever för att hemspråksundervisning i ett språk skall kunna startas?
- Hur många eller vilka i hemmet skall tala språket i fråga för att hemspråksundervisning skall erbjudas?
- Vilka krav skall ställas i fråga om tillgången på kompetenta lärare?

Dessa förändringar av reglerna samt organisationen av undervisningen beräknar vi kunna ge en besparing på 80 000 000 kr.

Mot. 1985/86

Ub838

Av praktiska skäl är det emellertid knappast möjligt att åstadkomma den fulla besparingseffekten redan budgetåret 1986/87. Det av regeringen föreslagna anslaget på 260 100 000 kr. bör för det kommande budgetåret minskas med hälften av den föreslagna besparingen, dvs. 40 000 000 kr. Skulle svårigheter uppstå att tillräckligt snabbt åstadkomma tillräckliga förändringar får regeringen återkomma till riksdagen på tilläggsstat.

Även för kommande budgetår föreslår regeringen särskilda medel för *utvecklingsarbetet med kultur i skolan*.

En kvalitativt god undervisning i ämnen som svenska, historia, religionskunskap, språk, bild och musik är den bästa garanten för att eleverna ges kulturell bildning. Kulturinslag skall med andra ord vara en integrerad del av undervisningen. Därigenom kan kulturen medverka till att elevernas kunskaper fördjupas. Utvecklingsarbetet skall därför enligt vår mening ta sikte på dels att kulturinslagen skall integreras i ämnesundervisningen, dels att de kan genomföras i skolan utan att kräva särskilda resurser. Riksdagen bör som sin mening ge regeringen till känna vad som här har anförts om inriktningen av utvecklingsarbetet med kultur i skolan.

I enlighet med vad vi anförde i inledningen avvisar vi regeringens förslag att minska statsbidraget med 3 procentenheter. Vi tillför därför anslaget 452 600 000 kr.

Vidare tillför vi förstärkningsresursen 39 900 000 kr. i enlighet med vad vi anförde under B 9.

B 12. Särskilda åtgärder i grundskolan

I enlighet med vad vi redovisat under anslaget B 9. Regionala åtgärder för elever med handikapp föreslår vi att rubricerade anslag avvecklas.

B 19. Bidrag till driften av gymnasieskolor

Vi föreslår att rätten till *hemspråksundervisning* inte skall gälla elever i gymnasieskolan.

Det innebär att anslagsposten Statsbidrag till vissa åtgärder för invandrar-elever i gymnasieskolan kan minskas med 16 491 000 kr.

I enlighet med vad vi ovan anförde bör statsbidrag utgå med 98 % av kostnaderna varför anslaget tillförs 128 000 000 kr.

B 21. Särskilda åtgärder i gymnasieskolan

Regeringen föreslår att det även för gymnasieskolan skall finnas ett särskilt SÅS-anslag. Förslaget innebär också ökade resurser för sådana åtgärder i gymnasieskolan. Att det behövs ett SÅS-anslag också i gymnasieskolan är, hävdar vi, en ofrånkomlig konsekvens av ett missriktat intagningssystem.

Vi har för vår del i partimotionen angående utbildningspolitik och i kommittémotion 1985/86:Ub254 angående skolstarten m. m. samt i kommittémotion 1985/86:Ub808 angående grundskolans högstadium lämnat förslag

till förändringar i grundskolans högstadium, om kompletteringsstudier samt nya intagningsregler till gymnasiet.

Mot. 1985/86
Ub838

I avvaktan på att de av oss presenterade förslagen genomförs är vi beredda att acceptera att ett SÅS-anslag för gymnasieskolan införs med det av regeringen föreslagna beloppet.

B 23. Bidrag till utrustning för gymnasieskolan m. m.

Regeringen anser att det i fortsättningen bör vara ett kommunalt ansvar att fortlöpande svara för att utrustningen i gymnasieskolan hålls modern. Förnyelsebidraget föreslås därför minskas med drygt 60 % budgetåret 1986/87.

Vi anser att regeringen borde ha fullföljt resonemanget och på denna punkt jämställt grundskolan och gymnasieskolan. För grundskolan gäller huvudprincipen att kommunerna står för kostnaderna för såväl lokaler som materiel. Vi föreslår att samma princip skall gälla gymnasieskolan och att anslaget därmed avvecklas. Förslaget innebär en besparing med 180 880 000 kr.

C 1. Bidrag till kommunal utbildning för vuxna

Vi har inledningsvis redogjort för vår inställning till hur prioriteringarna inom utbildningsområdet bör ske. Vi står fast vid att ungdomsskolan bör skyddas så långt möjligt. En omDispositionering av resurserna för vuxenutbildningen blir därmed oundviklig.

Av rättviseskäl ser vi det som självklart att grundutbildning för vuxna (grundvux) och möjligheten att skaffa sig grundskolekompetens prioriteras inom den kommunala vuxenutbildningen. Vidare anser vi att utbildning som har omedelbar relevans för en individs fortsatta yrkesverksamhet eller studier också bör ha hög prioritet.

Hur en kostnadsänkning med de här angivna riktlinjerna som utgångspunkt skall utformas i detalj bör det ankomma på regeringen att avgöra. Regeringen bör också ha möjlighet att föreskriva om viss avgiftsfinansiering. Ett sådant alternativ kan enligt vår mening vara lämpligt för att kunna erbjuda utbildning som annars inte skulle komma till stånd.

Vi beräknar en sammanlagd besparing inom kommunal vuxenutbildning på 125 000 000 kr. Statsbidraget skall enligt vårt förslag liksom tidigare endast minskas med 2 resp. 20 % varför vi tillför anslaget 36 000 000 kr.

C 4. Bidrag till studieförbunden m. m.

Studieförbundens verksamhet ingår i vuxenutbildningen. Vi nödgas därför göra omprioriteringar även på detta område. Våra förslag syftar till att minska statens styrning av studieförbundens verksamhet samt att ge studieförbunden jämförbara villkor att arbeta under. För att ge ökade möjligheter att möta nya krav tillstyrker vi att anslaget till pedagogisk verksamhet och utvecklingsarbete ökas.

Riksdagen styr indirekt studieförbundens utbud av studiecirklar genom att *tilläggsbidrag* utgår för vissa prioriterade ämnen, studiecirklar i glesbygd, cirklar i hemspråk samt cirklar med handikappade deltagare. Vi anser denna styrning av folkbildningsarbetet vara felaktig. Vi föreslår därför att samtliga tilläggsbidrag dras in utom de som berör handikappverksamhet, glesbygds- och hemspråkcirklar. Vi beräknar besparingen till 55 000 000 kr.

Utöver detta föreslår vi att bidraget till uppsökande verksamhet på 6 700 000 kr. slopas. Bidraget till kulturverksamhet bör reduceras med 35 000 000 kr., dvs. från regeringens föreslagna 100 430 000 kr. till 65 430 000 kr.

Anslagsposterna Bidrag till studiecirklar och Bidrag till studieförbundens centrala organisationskostnader föreslås öka med sammanlagt 34 160 000 kr. Vi föreslår att anslagsposterna hålls oförändrade, dvs. ingen ökning av bl. a. beloppen för schablonbidragen, och gör en besparing på motsvarande belopp.

Regeringen föreslår att studieförbunden skall ges möjlighet att anordna s. k. grundläggande bred datautbildning. Den kommer bl. a. att ha karaktären av uppdragsutbildning i och med att arbetsgivare föreslås kunna bekosta sådan utbildning.

Denna verksamhet kommer att på flera punkter – bl. a. vad gäller regler och finansiering – skilja sig markant från ordinarie studiecirkelverksamhet. Vi avvisar därför förslaget att sådana studietimmar gällande "bred datautbildning" skall räknas in i underlaget för en senare fördelning av högschablontimmarna.

Statsbidraget till kursplanebundna universitetscirklar är avskaffat fr. o. m. den 1 juli 1983. Dessa studiecirklar fungerade på ett utmärkt sätt som spridare av akademisk bildning och utbildning. Ledare för cirkarna var oftast lärare anställda vid universitet och högskolor. Vi föreslår att kursplanebundna universitetscirklar återigen skall bli statsbidragsberättigade.

Regeringen föreslår att 89 000 000 kr. av de medel som tillfaller statsverket genom inkomsten från vuxenutbildningsavgiften skall användas för att finansiera anslaget C 4. Bidrag till studieförbunden m. m. Vi yrkar att ytterligare 200 350 000 kr. av dessa medel används på samma sätt. Dessa medel bör tas dels från anslaget C 7. Bidrag till viss central kursverksamhet, 36 050 000 kr., dels från anslaget E 5. Vuxenstudiestöd m. m. 156 800 000 kr. samt dels från anslaget E 6. Timersättning vid vissa vuxenutbildningar, 7 500 000 kr.

Vi vill i detta sammanhang också framhålla att konstruktionen med en särskild vuxenutbildningsavgift enligt vår mening ter sig alltmer tveksam. Det särskilda vuxenstudiestödet för arbetslösa (SVUXA) finansieras med en höjning av vuxenutbildningsavgiften med 0,014 %. Vi motsatte oss förslaget om en särskild typ av studiestöd för arbetslösa liksom finansiering av detta. I samband med en allmän översyn av arbetsgivaravgifterna bör SVUXA-stödet samt en omläggning av finansieringen av vuxenutbildningen övervägas.

C 6. Bidrag till driften av folkhögskolor m. m.

Mot. 1985/86
Ub838

Koefficienten i det allmänna bidraget till driften av *folkhögskolor* är för närvarande satt till 0,0036. Vi har tidigare föreslagit att koefficienten skall sänkas till 0,0034. Det skulle innebära en lärartäthet på 2,00 lärartimmar per elevvecka till skillnad från dagens 2,5 lärartimmar. Vi upprepar detta förslag. Vi beräknar en besparing på 25 450 000 kr.

C 7. Bidrag till viss central kursverksamhet

Från anslaget finansieras vissa organisationers *centrala kursverksamhet*. Vi anser att dessa själva bör svara för sina kostnader. Anslaget bör därför avvecklas.

Regeringen har anvisat 36 050 000 kr. till anslaget, vilket finansieras via vuxenutbildningsavgiften. Vi överför dessa medel till anslaget C 4. Bidrag till studieförbunden m. m.

D. Högskola och forskning

Våra universitet och högskolor skall vara fria centra för inhämtning och upptäckter av ny kunskap. Att högskolorna i reell mening tillåts förfoga över och planera för **sina resurser** är en praktisk förutsättning för att kreativitet, nytänkande och dynamik skall ges det utrymme som krävs för att vidmakthålla en hög kvalitet inom högskolan. Vi har därför i vår kommittémotion 1985/86:Ub567 angående högskolans avbyråkratisering och tillträdessystem föreslagit flera förändringar som syftar till att högskolorna skall ha större möjlighet att disponera sina resurser. Vi föreslår

- att ramanslag för treårsperioder införs i högskolan,
- att sektorsanslagen inom ramen för varje högskolas totalanslag skall tillåtas variera med 5 till 10 %,
- att anslagen till lokala och individuella linjer samt enstaka kurser avskaffas. Resurserna skall tillföras sektorsanslagen,
- att regionstyrelserna avskaffas.

Vi anser att våra förslag sammantagna på ett långt bättre **sätt** tillgodoser det syfte som regeringen säger sig ha med att för varje högskola och universitet ange en viss summa besparingar i omfördelningssyfte. För att förbättra högskolornas **resursplanering** är det bättre, hävdar vi, att för tre år i taget ange vilken total resursram högskolorna kommer att ha än att för ett år i taget ange vad de inte kommer att få.

I tider med knapp ekonomi är det naturligt att nya satsningar i görligaste mån finansieras med omfördelning av befintliga resurser. Högskolorna har i hög grad accepterat detta och ger numera i sina anslagsframställningar besked om hur man avser starta nya utbildningar etc. genom omfördelning av sina resurser.

I två uppseendeväckande fall väljer regeringen i årets budgetproposition att förkasta högskolornas förslag. Det ena gäller Göteborgs universitet som föreslår att datavetenskapliga linjen startas med 30 nybörjarplatser genom att matematikerlinjen och biologilinen minskas med motsvarande platser.

Det är visserligen sant att – som regeringen hävdar – det finns behov av "rena" matematiker, men behovet fylls inte snabbare genom att fler platser står tomma.

Mot. 1985/86
Ub838

Det andra fallet gäller musikhögskolan i Stockholm som vill satsa på utbildning i musikterapi genom att minska antalet platser på musiklärarutbildningen. Här nöjer sig inte regeringen med att bara säga "nej". Man tar de frigjorda resurserna från musikhögskolan i Stockholm och överför dem till högskolan i Luleå.

Riksdag och regering har att svara för en nationell planering av högskolornas verksamhet. Den får emellertid inte bedrivas på ett sätt som tar död på högskolornas vilja och ambitioner att trots knappa resurser åstadkomma en ur verksamhetssynvinkel väl motiverad förnyelse.

Riksdagen bör som sin mening ge regeringen till känna vad som här har anförts om högskolornas resursplanering.

Regeringen redogör för sin uppfattning om vissa frågor rörande den s. k. rörliga resursen. Bl. a. hävdas att "berörda kategorier bör oavsett högskoleenhet kunna få någorlunda lika möjligheter att ägna sig åt s. k. kompetensuppehållande forskning. Därför bör de resurser som finns tillgängliga för detta ändamål fördelas med beaktande av det totala antalet anställda i de berörda tjänstekategorierna."

Detta uttalande kan tolkas så att den rörliga resursen skall fördelas jämnt och till så många som möjligt. Vi vill för vår del anföra följande om fördelningen av medel ur den rörliga resursen:

Det är inte önskvärt eller lämpligt att nuvarande begränsade resurser fördelas på alltför många av universitetslärarna. Tvärtom är det väsentligt att den rörliga resursen fördelas så att de härför mest kompetenta forskarna ges goda möjligheter att under längre tid odelat få ägna sig åt forskningsverksamhet. Det ankommer på fakultetsnämnderna att efter noggrann vetenskaplig prövning fördela forskningsresurserna ur den rörliga resursen på de mest kompetenta sökandena. Detta bör riksdagen uttala som sin mening.

D 2. Regionstyrelserna för högskolan

Vi har i annat sammanhang föreslagit att regionstyrelserna skall avskaffas. Vi föreslår därför att anslaget i förhållande till regeringens förslag minskas med 10 000 000 kr. Resterande medel avsätts för avvecklingen och överföring av vissa arbetsuppgifter till andra beslutande organ.

D 8. Utbildning för tekniska yrken

I enlighet med vad vi föreslagit i vår kommittémotion (1985/86:Ub820) angående teknik och teknikerutbildning skall anslaget ökas med 20 000 000 kr.

I kommittémotionen (1985/86:Ub618) angående dimensionering och omfattning av vissa högskoleutbildningar avvisas regeringens förslag att utöka verkstadsindustrilinjén med 30 nybörjarplatser. Det innebär en minskning i förhållande till regeringens förslag med 865 500 kr.

D 9. Utbildning för administrativa, ekonomiska och sociala linjer

Mot. 1985/86
Ub838

I kommittémotionen (1985/86: Ub618) angående dimensionering och omfattning av vissa högskoleutbildningar föreslår vi för denna sektor en sammanlagd minskning av antalet nybörjarplatser med 300 platser. Vi beräknar att neddragningen ger en besparing på 9 118 500 kr.

Vi instämmer i UHÄ:s bedömning att såväl ekonomlinjen som juristlinjen behöver förstärkningar. Utöver regeringens förslag föreslår vi att 3 000 000 kr. går till förstärkning av ekonomlinjen på de orter som ger fullständig ekonomlinje (dvs. ca 1 030 kr. ytterligare per nybörjarplats). Vidare föreslår vi att 2 000 000 kr. avsätts för förstärkningar av juristlinjen (dvs. ca 1 408 kr. per nybörjarplats).

D 10. Utbildning för vårdyrken

Vi har i ovannämnda motion om dimensioneringsförändringar föreslagit att antalet nybörjarplatser på tandläkarlinjen skall minska med 40. Vi beräknar därför en besparing på 2 228 000 kr.

Däremot avvisar vi förslaget om en nedskärning av 20 platser på rehabiliteringslinjens variant mot sjukgymnastik samt omfördelningen av vissa platser till den kommunala högskolan. Vi beräknar för detta en ökad kostnad i förhållande till regeringens förslag med 616 700 kr.

D 11. Utbildning för undervisningsyrken

De av oss i annat sammanhang föreslagna minskningarna av antalet nybörjarplatser på forskollärlinjen och fritidspedagoglinjen med sammanlagt 204 platser ger en besparing på 4 747 400 kr.

D 13. Lokala och individuella linjer och enstaka kurser

Vi har i annat sammanhang redogjort för vår uppfattning att ämnenas ställning inom högskoleutbildningen måste stärkas. Därför behöver det finnas en alternativ studieväg för de studenter som i stället för en linjeutbildning väljer att efter eget intresse studera ett eller flera ämnen. Vi finner det därför angeläget att utbudet av enstaka kurser blir större och föreslår att anslaget förstärks med 20 000 000 kr. Med samma genomsnittliga beräkning som regeringen anger för den nya "fil.kand-utbildningen" skulle vårt förslag leda till en ökning av antalet enstaka kursplatser med 2 000.

D 14. Bidrag till kommunal högskoleutbildning m. m.

Vi avvisar regeringens förslag om en generell minskning av statsbidraget och tillför därför anslaget 4 427 000 kr.

D 24. Tekniska fakulteterna

Mot. 1985/86

Ub838

I vår kommittémotion (1985/86:Ub820) angående teknik och teknikerutbildning föreslår vi en ökning av anslaget med 15 000 000 kr.

D 30. Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet

HSFR har föreslagit en ökning av anslaget för att bl. a. kunna satsa på vissa prioriterade forskningsområden, fler forskarassistenttjänster och medeldyr vetenskaplig utrustning. Vi finner rådets förslag välmotiverat och föreslår att anslaget tillförs 4 248 000 kr. utöver regeringens förslag.

D 32. Naturvetenskapliga forskningsrådet m. m.

Rådet har gjort bedömningen att högskolans fasta basorganisation för närvarande är underdimensionerad. Rådet är därför berett att avstå vissa medel för att inrätta tjänster inom högskolan. Vi finner rådets förslag mycket positivt och föreslår att regeringen återkommer till riksdagen med förslag i enlighet med NFR:s intentioner.

Chefen för jordbruksdepartementet föreslår att NFR anvisas medel för att delta i ett tvärvetenskapligt program för skogsforskning. Medlen härrör från den skatt på handelsgödsel och bekämpningsmedel som infördes 1984.

Med hänvisning till medlens speciella finansiering föreslår vi att dessa används i enlighet med riksdagsbeslutet, dvs. för "forskning och rådgivning som kan främja en minskning av behovet och användandet av handelsgödsel och bekämpningsmedel i jordbruket" (vår kursivering). I stället för till skogsforskning bör medlen användas för att vidga vår kunskap om grundläggande naturvetenskapliga samband inom det i riksdagsbeslutet angivna området.

Vi föreslår därför att NFR skall fördela de föreslagna medlen, 80 000 000 kr., till forskning om hur bl. a. kemiska, fysiologiska och biologiska samband påverkas av användningen av handelsgödsel och bekämpningsmedel. (Se även vår motion 1985/86:284 med anledning av regeringens prop. 1985/86:74 om jordbruksforskning m. m. och budgetpropositionen 1985/86:100, bilaga 11).

E 4. Studiemedel m. m.

Det statliga studiestödets värde har under årens lopp alltmer urholkats. Totalbeloppet har visserligen ökat från 140 % av basbeloppet 1964 till 145 % 1985, men detta motverkas av förändringar i basbeloppsberäkningen och av att de studerande har ett konsumtionsmönster som gör att deras kostnader stigit snabbare än den genomsnittliga prisnivån. Vidare har bidragsdelen minskat från 25 % av studiemedlen 1964 till under 7 % 1985. Detta ger en kraftigt ökad återbetalningsbörd. I absoluta termer och i än högre grad satt i relation till andra grupper i samhället har de studerandes situation således kraftigt försämrats. Det är, bl. a. från rekryteringssynpunkt, olyckligt.

Regeringen har, efter ett par misslyckade försök att angripa problemet,

tillsatt en studiemedelskommitté som skall belysa frågan. I avvaktan på dess resultat och tillhörande remissbehandling är vi inte nu beredda att lägga förslag om mer genomgripande förändringar av studiemedelssystemet. Vi vill dock erinra om några riktlinjer som vi föregående år angav som centrala för det fortsatta arbetet på att förbättra det studiesociala systemet. Följande bör gälla:

- Studiemedelssystemet bör bygga på generella regler, dvs. inte differentieras på basis av t. ex. bostadsförhållanden eller ålder.
- Bidragsdelens roll i systemet skall förutsättningslöst prövas. En omvandling av den nuvarande bidragsdelen till lån öppnar möjligheter att höja studiemedlens totalbelopp.
- Frågan om var i systemet behovet av socialt motiverade subventioner är störst måste nog studeras.
- Förutsättningarna för att avskaffa fribeloppsreglerna bör analyseras.
- Reformen skall rymmas inom ramen för dagens långsiktiga totala kostnader för det allmänna.
- Lånehanteringen bör lyftas ut ur statsbudgeten.

På några punkter är vi beredda att redan nu lägga förslag. Fribeloppsreglerna inskränker på ett onödigt sätt de studerandes möjligheter till extrainkomster på fritiden. De ger även stora marginaleffekter. Kraven på en given studietakt är tillräckliga för att förhindra att extraarbetet tar för stor del av den studerandes tid. Fribeloppet varierar med studietiden per kalenderhalvår och är i vissa fall olika för första och andra halvåret. Exempelvis är fribeloppet 50 % av basbeloppet för första och 70 % för andra kalenderhalvåret vid 4,5 månaders studietid per halvår. Vi förordar som ett första steg i en reformering av fribeloppsreglerna en generell höjning med 10 procentenheter. Det motsvarar i det givna exemplet ett totalt fribelopp om 13 980 kr. för första och 18 640 kr. för andra kalenderhalvåret. Detta innebär ökade kostnader för staten på ca 10 milj. kr. Det kan dock noteras att huvuddelen av denna summa på sikt återbetalas till staten.

Möjligheten att få svenskt studiestöd för studier utomlands är alltför restriktiv. Vi anser att internationella kontakter i form av studier utomlands är betydelsfulla. Studiestöd för sådana studier bör kunna utgå efter i princip samma regler som gäller för studier här i Sverige.

I budgetpropositionen föreslås att krav på studieintyg från läroanstalten skall gälla terminens båda utbetalningar, ej som för närvarande blott den första. Enligt propositionen kommer summan oriktigt utbetalade studiemedel därigenom sannolikt att minska. Även om detta är riktigt innebär förslaget ännu en byråkratisk börda på den högre utbildningen med de – låt vara svårpreciserade – kostnader som detta innebär. Förslaget avstyrks därför.

E 5. Vuxenstudiestöd m. m.

Regeringen föreslår att 539 800 000 kr. anslås till särskilt vuxenstudiestöd. Vi föreslår att antalet helårsstöd låses vid 1983/84 års nivå, dvs. 14 200. Vi beräknar en medelstilldelning som med 87 000 000 kr. understiger regeringens förslag.

Vad gäller *tim- och dagsstudietiden* föreslår vi en neddragning av antalet stöd; antalet timstudiestöd bör vara 15 000 och dagstudiestöden 13 000. Vidare föreslår vi att ersättningen per timme bibehålls vid 40 kr. samt att inkomstbidraget ligger kvar vid 240 kr. Totalt innebär detta en tilldelning som understiger regeringens förslag med 29 800 000 kr.

För *uppsökande verksamhet på arbetsplatser* samt för *planering* m. m. av *uppsökande verksamhet* och utbildning av fackliga studieorganisatörer föreslår regeringen sammanlagt 48 000 000 kr. Eftersom denna verksamhet nu pågått under en relativt sett lång tid bör en mindre insats vara tillräcklig. En totalram på 8 000 000 kr. för information om vuxenstudiestöden bör anvisas, vilket ger en besparing på 40 000 000 kr.

Regeringen föreslår att rätten att kollektivt rekvirera tim- och dagstudiestöd skall utvidgas till att gälla också pensionärs- och handikapporganisationer. Att ytterligare organisationer föreslås få denna rätt riktar uppmärksamheten på den oformliga konstruktion som en kollektiv rekrytering innebär. När studiestödet rekquireras till hela grupper riskerar man att syftet med dessa stöd ej uppnås. Syftet är ju att i urvalet bland de sökande ge stödet till de enskilda personer som är i störst behov av det, t. ex. de som har kortast utbildning. I en hel grupp är personernas utbildningsbakgrund sannolikt mycket skiftande.

En ökad grupprekrytering föreslås även av den särskilde utredaren Sune Ahlén, som haft i uppdrag att se över vissa frågor rörande vuxenutbildningen. Vi ifrågasätter starkt om en sådan utveckling är förenlig med motiven till nuvarande studiestödsformer.

Vad gäller den konkreta frågan om utvidgning av rätten att kollektivt rekquirera stöd, avvisar vi regeringens förslag. I stället bör hela frågan om kollektivrekvirering bli föremål för en omprövning.

Vi har under anslaget C 4. Bidrag till studieförbunden m. m. redogjort för vår uppfattning om det särskilda vuxenstudiestödet för arbetslösa (SVUXA).

Tillsammans taget föreslår vi på anslaget E 5. besparingar på 156 800 000 kr. Vuxenutbildningsavgiften bör i motsvarande mån föras till anslaget C 4. Bidrag till studieförbunden m. m.

E 6. Timersättning vid vissa vuxenutbildningar

Regeringen föreslår att det högre beloppet i *timersättningen* höjs från nuvarande 40 kr. till 42 kr. Vi förordar samma nivå som föregående år och beräknar därför en besparing på anslaget med 7 500 000 kr.

De 7 500 000 kr. av vuxenutbildningsavgiften som därmed inte behöver utnyttjas till detta anslag bör föras till anslaget C 4. Bidrag till studieförbunden m. m.

E 8. Bidrag till vissa studiesociala ändamål

I samband med att nytt statsbidragssystem infördes för studerande inom hälsovården beslutades att staten inte skulle bidra med större anslag än tidigare och att de studerandes självskulle bidra i minst samma utsträckning

som tidigare. Syftet var att ambitionsnivån i verksamheten skulle bibehållas.

Mot. 1985/86

Regeringen har i årets budgetproposition räknat upp anslaget med 3 %. Med tanke på att anslaget i huvudsak täcker lönekostnader är en uppräkning med 5 % rimligare, om den beslutade ambitionsnivån inte skall sänkas. Vi föreslår därför att anslaget tillförs ytterligare 130 000 kr.

Ub838

I 3. Inredning och utrustning av lokaler vid högskoleenheten m. m.

Vi har i vår motion (1985/86:Ub820) ang. teknik och teknikerutbildning föreslagit att ytterligare medel för utrustning bör anslås till de tekniska högskolorna. Vi föreslår att anslaget tillförs 40 000 000 kr. utöver regeringens förslag.

Hemställan

Mot bakgrund av vad som ovan anförts hemställs

1. att riksdagen beslutar om möjlighet till en friare användning av förstärkningsresursen i enlighet med vad som i motionen anförts,

2. att riksdagen beslutar att statligt bidrag till löntagarorganisationers verksamhet med skolinformation samt medverkan i rekryteringen av handledare för elever på arbetsplatserna inte skall utgå,

3. att riksdagen beslutar att från anslaget *B 4. Statens institut för läromedelsinformation (SIL)* till anslaget *B 1. Skolöverstyrelsen* överföra 2 128 000 kr.,

4. att riksdagen därmed beslutar att till *B 1. Skolöverstyrelsen* för budgetåret 1986/87 anvisa ett förslagsanslag av 136 846 000 kr.,

5. att riksdagen beslutar att till *B 2. Länsskolnämnderna* för budgetåret 1986/87 anvisa ett förslagsanslag av 147 272 000 kr.,

6. att riksdagen beslutar att till *B 3. Länsskolnämndernas utvecklingsstöd* för budgetåret 1986/87 anvisa ett reservationsanslag av 16 969 000 kr.,

7. att riksdagen beslutar avskaffa *Statens institut för läromedelsinformation (SIL)* och därmed avslå regeringens förslag att till SIL för budgetåret 1986/87 anvisa ett förslagsanslag av 8 128 000 kr.,

8. att riksdagen beslutar att ändra benämningen på anslag B 9. till *Regionala och lokala åtgärder för elever med handikapp* samt att för budgetåret 1986/87 anvisa ett reservationsanslag av 100 000 000 kr.,

9. att riksdagen beslutar avskaffa den särskilda anslagsposten för bidrag till *icke timplanebunden verksamhet under den samlade skoldagen* samt tillhörande regelverk,

10. att riksdagen beslutar avskaffa den särskilda anslagsposten för bidrag till *lokalt utvecklingsarbete på lågstadiet*,

11. att riksdagen beslutar att hos regeringen begära förslag till nya regler för rätten till *hemspråksundervisning* i grundskolan i enlighet med vad som i motionen anförts,

12. att riksdagen beslutar att till *hemspråksundervisning* för budgetåret 1986/87 anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 40 000 000 kr. sänkt anslag.

13. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om inriktningen av *utvecklingsarbetet med kultur i skolan*,

14. att riksdagen beslutar tillföra den särskilda anslagsposten för *förstärkningsresursen* 39 900 000 kr.,

15. att riksdagen beslutar att till *B 11. Bidrag till driften av grundskolor m. m.* för budgetåret 1986/87 anvisa ett förslagsanslag av 14 819 300 000 kr.,

16. att riksdagen beslutar avskaffa det särskilda anslaget B 12. Särskilda åtgärder i grundskolan samt avslår regeringens förslag att till *B 12. Särskilda åtgärder i grundskolan* för budgetåret 1986/87 anvisa ett anslag av 223 750 000 kr.,

17. att riksdagen beslutar att avskaffa rätten till *hemspråksundervisning* i gymnasieskolan,

18. att riksdagen beslutar att till *B 19. Bidrag till driften av gymnasieskolan* för budgetåret 1986/87 anvisa ett förslagsanslag av 4 484 020 000 kr.,

19. att riksdagen beslutar avskaffa anslaget *B 23. Bidrag till utrustning för gymnasieskolan m. m.*,

20. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om kommunal utbildning för vuxna samt att till *C 1. Bidrag till kommunal utbildning för vuxna* för budgetåret 1986/87 anvisa ett förslagsanslag av 875 550 000 kr.,

21. att riksdagen beslutar avskaffa *tilläggsbidragen* till studiecirklar i samhällskunskap, svenska och matematik,

22. att riksdagen beslutar avskaffa den särskilda anslagsposten för bidrag till *Uppsökande verksamhet i bostadsområden*.

23. att riksdagen beslutar att anslagsposten för bidrag till kulturverksamhet bestäms till 65 430 000 kr.,

24. att riksdagen avslår regeringens förslag om höjning med 34 160 000 kr. av *bidraget till studiecirklar*, samt Bidrag till studieförbunden centrala organisationskostnader.

25. att riksdagen avslår regeringens förslag att studietimmar som studieförbunden anordnar som *grundläggande bred datautbildning* skall räknas in i underlaget för en senare fördelning av högschablon-timmarna,

26. att riksdagen beslutar att studieförbunden ges möjlighet att med ett särskilt statsbidrag bedriva kursplanebundna universitetscirklar,

27. att riksdagen godkänner att 200 350 000 kr. av de medel som tillfaller statsverket genom vuxenutbildningsavgiften för budgetåret 1986/87 används för att delvis finansiera anslaget *C 4. Bidrag till studieförbunden m. m.*,

28. att riksdagen till *C 4. Bidrag till studieförbunden m. m.* för budgetåret 1986/87 anvisar ett förslagsanslag av 817 162 000 kr.,

29. att riksdagen beslutar att fastställa koefficienten till det allmänna bidraget till driften av folkhögskolor m. m. till 0,0034 fr. o. m. den 1 juli 1986.

30. att riksdagen beslutar att till *C 6. Bidrag till driften av folkhögskolor m. m.* för budgetåret 1986/87 anvisa ett förslagsanslag av 455 120 000 kr.,

31. att riksdagen avslår regeringens förslag att 36 050 000 kr. av de medel som tillfaller statsverket genom vuxenutbildningsavgiften för budgetåret 1986/87 används till att finansiera anslaget *C 7. Bidrag till viss central kursverksamhet*,

32. att riksdagen avslår regeringens förslag att till *C 7. Bidrag till viss central kursverksamhet* för budgetåret 1986/87 anvisa ett anslag av 36 050 000 kr.,

33. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om högskolornas resursplanering,

34. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om fördelning av medel ur den s. k. rörliga resursen för forskning,

35. att riksdagen beslutar att till *D 2. Regionstyrelserna för högskolan* för budgetåret 1986/87 anvisa ett förslagsanslag av 2 989 000 kr.,

36. att riksdagen beslutar att till *D 8. Utbildning för tekniska yrken* för budgetåret 1986/87 anvisa ett reservationsanslag av 766 788 500 kr.,

37. att riksdagen beslutar att till *D 9. Utbildning för administrativa, ekonomiska och sociala yrken* för budgetåret 1986/87 anvisa ett reservationsanslag av 335 048 500 kr.,

38. att riksdagen beslutar att till *D 10. Utbildning för vårdyrken* för budgetåret 1986/87 anvisa ett reservationsanslag av 411 123 700 kr.,

39. att riksdagen beslutar att till *D 11. Utbildning för undervisningsyrken* för budgetåret 1986/87 anvisa ett reservationsanslag av 794 870 600 kr.,

40. att riksdagen beslutar att till *D 13. Lokala och individuella linjer och enstaka kurser* för budgetåret 1986/87 anvisa ett reservationsanslag av 424 514 000 kr.,

41. att riksdagen beslutar att till *D 14. Bidrag till kommunal högskoleutbildning m. m.* för budgetåret 1986/87 anvisa ett reservationsanslag av 193 532 000 kr.,

42. att riksdagen beslutar att till *D 30. Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet* för budgetåret 1986/87 anvisa ett reservationsanslag av 94 800 000 kr.,

43. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om överföring av medel från NFR till högskolans fasta basorganisation,

44. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om 8 000 000 kr. för NFR:s deltagande i skogsforskningsprogrammet,

[45. att riksdagen beslutar att till *E 4. Studiemedel m. m.* för budgetåret 1986/87 anvisa ett förslagsanslag av 4 738 290 000 kr.,¹]

[46. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om studiestöd för studier utomlands,¹]

¹ 1985/86:Sf431.

[47. att riksdagen avslår regeringens förslag att krav på studieintyg från läroanstalten skall gälla även terminens andra utbetalning,¹]

[48. att riksdagen beslutar att de särskilda anslagsposterna *Uppsökande verksamhet på arbetsplatser* samt *Planering av uppsökande verksamhet och utbildning av studieorganisatörer samt information om vuxenstudiestöden* bestäms till sammanlagt 8 000 000 kr.,¹]

[49. att riksdagen beslutar fastställa timstudiestödet till 40 kr. per studietimme,¹]

[50. att riksdagen beslutar fastställa antalet timstudiestöd till 15 000,¹]

[51. att riksdagen beslutar fastställa dagstudiestödets inkomstbidrag till 240 kr.,¹]

[52. att riksdagen beslutar fastställa antalet dagstudiestöd till 13 000,¹]

[53. att riksdagen beslutar fastställa antalet vuxenstudiestöd till 14 200,¹]

[54. att riksdagen beslutar avslå regeringens förslag om en tvåårig försöksverksamhet med ett utvidgat kollektivt ansökningsförfarande för dagstudiestödets internatbidrag,¹]

[55. att riksdagen beslutar godkänna att 638 000 000 kr. av de medel som tillfaller statsverket genom vuxenutbildningsavgiften för budgetåret 1986/87 används för att finansiera anslaget *E 5. Vuxenstudiestöd m. m.*,¹]

[56. att riksdagen beslutar att till *E 5. Vuxenstudiestöd m. m.* för budgetåret 1986/87 anvisa ett reservationsanslag av 638 000 000 kr.,¹]

[57. att riksdagen beslutar fastställa det högre beloppet av timersättningen till 40 kr. per studietimme,¹]

[58. att riksdagen beslutar godkänna att 41 900 000 kr. av de medel som tillfaller statsverket genom vuxenutbildningsavgiften för budgetåret 1986/87 används för att finansiera anslaget *E 6. Timersättning vid vissa vuxenutbildningar*,¹]

[59. att riksdagen beslutar att till *E 6. Timersättning vid vissa vuxenutbildningar m. m.* för budgetåret 1986/87 anvisa ett förslagsanslag av 181 000 000 kr.,¹]

[60. att riksdagen beslutar att till *E 8. Bidrag till vissa studiesociala ändamål* för budgetåret 1986/87 anvisa ett reservationsanslag av 78 170 000 kr.¹]

Stockholm den 27 januari 1986

Per Unckel (m)

Birgitta Rydle (m)

Birger Hagård (m)

Hans Dau (m)

Göran Allmér (m)

Anders G Högmark (m)

Rune Rydén (m)

¹ 1985/86:Sf431.